V 20126 C

LATVIJA
Lettische Zeitung
Nr. 1 (1726) 8. Januar 1977
Herausgeber: Lettische Volksgemeinschaft in der Bundesrepublik Deutschland e. V. (Lettisches Zentralkomitee).
Verantwortlich für den Inhalt und den Anzeigenteil: Ervins Grīns.
Redaktion und Verlag: Albert-Mahlstedt-Str. 53, 2420 Eutin.
Verlagsleiter: K. Pliāgers.
Druck: Hermann Sönksen, Plön.
Gerichtsstand: 2420 Eutin.

LATVIJA

LATVIAN NEWSPAPER

Nr. 1 (1726)
Sestdien, 1977. g. 8. janvārī

Izdevējs: Latviešu centrālā komiteja Vācijā.
Atbildīgais redaktors Ervins Grīns.
Apgāds un redakcija: Albert-Mahlstedt-Str. 53, Postfach 107, 2420 Eutin, Bundesrepublik Deutschland.
Tālr.: (0 45 21) 16 00.

Redaktore Lielbritānijā: A. Liepiņa, 34 Kingsmead Road, London SW2 3JD.
Tālr.: 01-074-7996.

Kārlis Draviņš

Nacionālisti krievu «pilsētas skolā"

Autors, kas parakstījies ar šifru „es pats", savā rakstā „Fosfora vīriņš" (LATVIJAS 27. novembra n-rā) skicējis skolotāja Matīsa Rāceņa savdabīgo portretu, minēdams arī Jāņa Grīna atmiņas par šo paidagogu, kas krievu cara valdības laikos bijis skolotājs Jēkabpilī. J. Grīns liecina, ka M. Rācenis klusībā bijis latviešu nacionālists, bet apbrīnojami uzmanīgs, sargoties ar skolniekiem sarunāties latviski — laikam kādreiz norāts par savu latviskumu.

Arī šī raksta autoram, esot vēl pavisam mazam, nācies mācīties tādā ,.pilsētas skolā" jeb „krievu skolā", kāda bijusi J. Grīna pieminētā Jēkabpilī. Šādā skolā sāku iet Talsos. Mūsu skolotāju starpā viens bija igaunis, Jozefs Sulsons, bet bez tam arī vēl latvietis Teodors Zaudmanis, talsinieks. Latvijas valsts neatkarības gados viņš pārdēvējās par Dzintarkalnu un bija skolotājs Talsu ģimnāzijā. J. Grīns būs maldījies, domādams, ka viņš bijis paidagoga darbā Tukumā.

J. Sultsons, būdams Igaunis, Talsos bija citas tautas vidē; latviski nemācēdams, viņš bija spiests ar citiem arī ārpus skolas sarunāties krieviski, reizēm gan arī vāciski, varbūt, pat franciski. Bet mūsu klasē viņš vairākkārt izpauda domas, kas no krievu aprindu viedokļa bija šķietami nevainīgas, pat rusofilas, bet īstenībā tīri viltīgas. J. Sultsons mums teica, lai mēs, krieviski savā starpā sarunādamies, nejaucot valodā latviešu vārdus, lai runājot tikai krieviski. Tas nu būtu īstā krievinātāju garā! Bet viņš teica arī vēl ko citu: ja mēs, turpretī, runājot savā valodā, latviski, lai tad nejaucot runā krievu vārdus un izteicienus! Ko mūsu Josifs Karlovičs ar to domāja, mums, protams, bija skaidrs: jūs drīkstat latviski runāt! Un jūsu valoda ir labi un vērtīga! Un to vajag turēt tīru!

T. Zaudmanis-Dzintarkalns rīkojās gluži līdzīgi tam, ko J. Grīns saka par M. Rāceni: arī viņš ar mums, saviem audzēkņiem, skolā vai uz ielas runāja tikai krieviski. Bet mēs labi sapratām, ka citādi tas mūsu mācības iestādē nemaz nedrīkst būt un ka Zaudmanis nevar atļauties citādi rīkoties, lai nepazaudētu savu darbu šinī „krievu skolā", kā to latvieši dēvēja. Tās inspektors (resp. skolas vadītājs jeb direktors), krievs Varcovs, bija zvērināts krieviskuma, pareizāk sakot, pārkrievošanas un arī pareizticības pārstāvis, kas rīta lūgšanās laikā lika mums pagriezties pret pareizticīgo svētbildi zāles kaktā. Skolnieku vislielākā daļa bija protestanti, un mums, zemākās skolu mācībās luterānismā jau iedoktrinētiem jauniešiem, kāda lielāka respekta pret svēto gleznu īsti nu nebija, taču Varcova pavēles, lai arī tās šķita varmācīgas, bija jāpacieš, ja negribēja no skolas uz visiem laikiem pazust.

Skolā valdīja uzskats, ka par obligāto runāšanu tikai krieviski pastāv kādi visai stingri noteikumi, kas visiem paidagogiem un arī skolniekiem skolā, vispirmām kārtām jau klasē (atskaitot ticības mācības stundas), katrā ziņā jāievēro — tātad arī mūsu T. Zaudmanim.

Bet — īlena maisā nenoslēpt! Visa skola zināja, ka mūsu Zaudmanim piedāvāts daudz augstāks un arī lepnāk atalgots postenis — šāda pat tipa skolas inspektora (vadītāja) vieta — bet ar noteikumu, ka viņam papriekš jāpāriet pareizticībā. Bet mūsu Zaudmanis — atteicies ... Tā kā mēs toreizējos Ziemeļkursas apstākļos luterānismu un latviskumu turējām par cieši saderīgām lietām, mūsu Zaudmanis bija ieguvis jau tādu kā latviešu tautiska cīnītāja oreolu. Bez tam bija zināms, ka mūsu skolotājs rosīgi darbojas kādās latviešu biedrībās. Pats par to gan nekāda ieskata nepaguvu iegūt, jo biju, kā jau sacīts, gados gluži jauniņš.

Ja par minēto Zaudmaņa nostāju pret krievinātājiem spriedām, tā sakot, netieši, tad uz visu mūžu atmiņā iegriezies kāds gadījums, kur parādījās Zaudmaņa latviskā nacionālā nostāja pret tādiem mūsu tautas piederīgiem, kas, kā slavenais Švauksts, mēģināja līst vāciešu ādā. Bija kāda dabzinātņu stunda. Klasē ienācis, Zaudmanis uzkāpa uz katedras un atvēra klases žurnālu, lai kādam skolniekam atprasītu uzdoto vielu. Balsī, kas šķita daudz stingrāka nekā parasti, viņš uzreiz teica (saruna, kā vienmēr, notika krieviski): „Bērzkalns!" Bet mūsu klasē neviena ar šādu uzvārdu nebija! Klasi zemāk gan bija tāds zēns, bet viņa brālēns, kas mācījās mūsu klasē, bija ar jau vāciskotu uzvārdu — Birkenbergs.

Kad neviens „Bērzkalns" klasē nepiecēlās, Zaudmanis atkārtoja šo uzvārdu vēl skarbāk — un tieši vērsdamies pret Birkenbergu. Tas mirkli vilcinājās, tad piecēlās un teica:

„Es neesmu Bērzkalns, es esmu Birkenbergs!"

Uz to Zaudmanis viņam vēl enerģiskāk uzsauca:

„Kas tu par Birkenbergu! Tu esi Bērzkalns!"

Šis Zaudmaņa solis ar savu latvisko nostāju būtībā bija jau nacionāla manifestācija un — tā laika krievu skolas apstākļos, arī liela pārdrošība: lai arī tā vērsās pret vāciešiem, tā tikpat labi varēja tika saprasta arī kā naidīga nostāja pret pārkrievotājiem. Zaudmanis ar to daža laba skolnieka acīs bija ieguvis tīri vai apbrīnu.

T. Zaudmaņa-Dzintarkalna lielais latvieša patriotisms skaidri izpaudās vēlāk, kad 1919. g. rudenī Talsos atvēra ģimnāziju, nu jau ar latviešu valodas mācību. Viņš bija arī tas, kas Talsos pie ģimnāzijās noorganizēja etnogrāfisku mantu vākšanu, tā liekot pamatus mūzejam, kas, ģimnāzistiem talkā nākot, ātri paplašinājās un pašreiz izvērties par visai nozīmīgo Talsu novadpētniecības un mākslas mūzeju.

Latvijas neatkarības gados T. Dzintarkalns aizvien vairāk pievērsās nacionālām idejām, beidzot nokļūdams pārspīlējumos. Ja citi kritiskāki ļaudis uz „Pērkontēva" augsto tēlu (simboliska ugunskrusta izveidojumā) Dzintarkalna mājas dārzā nolūkojās kā uz kuriozu iedomu augli, tad to tomēr nevarēja sacīt par savdabīgām freskām ar latviešu folkloras motīviem viņa dzīvojamās istabās. Tās bija gleznojis tā paša Talsu novada mākslinieks Kārlis Sūniņš (no Stendes pagasta) un no tām, piemēram, no gleznas ar bārenīti, kas kāpj debesīs pa garo pupu, staroja kāds dziļš un iejūtīgs lirisms

Nevar neatzīmēt, ka no Dzintarkalna skolniekiem tieši Talsu ģimnāzijā nākuši daudzi ievērojami latviešu darbinieki — tā teoloģijas profesors Alberts Freijs, tautsaimniecības docents Kārlis Zīverts, mežkopības docents Pauls Sarma, hidrologs Pauls Ludvigs, tautsaimnieks Teofils Cirķelis, paidagogs Zigmunds Kundziņš un rinda vēl citu — virsnieku, mežkopju, ekonomistu, aba dzimuma mākslinieku, skolotāju utt. Turpat visi no viņiem un viņām kā īsti savas tautas patrioti paguva palīdzēt Latvijas valsts celšanas darbā.

Fiktīva firma

Okupētajā Latvijā iznāk tāda avīzīte Svešuma balss. Ārpus spiestutā domāta „klaidam". Parasti Svešuma balsi pieraksta Rīgas biedri paši, izrotādami savus rakstus ar dažnedažādiem parakstiem un iniciāļiem, kam pievieno vēl kādu Amerikas, Austrālijas vai Eiropas vietvārdu. Šoreiz Rīgas mūzikoloģe Brigita Briede ar pilnu vārdu parakstījusi itin lietpratīgu apceri par 3. Eiropas latviešu dziesmu svētku skaņu plati, netaupīdama atzinību. Drusku nokritizēta A. Jēruma Eseja, turpretī L. Apkalna Vizmas saņēmušas komplimentus, kādus latviešu trimdas presē pēc Ķelnes pirmatskaņojuma nevarēja atrast. Visvairāk tomēr cildināts G. Pone, jo viņš ir vienīgais no trim autoriem, kas savā laikā mēģināja nodibināt individuālus „kultūras sakarus" ar Rīgas funkcionāriem.

Blakus minētajam B. Briede rakstam Svešuma balsī ievietots pārspiedums no kompartijas izdevuma Māksla, kuŗā Pones skaņdarbu apraksta A. Klotiņš: „Pirms dažiem gadiem VFR firma Gema iegravējusi platē latviešu tautības amerikāņu komponista G. P. skaņdarbu ..." Katrs, kas paņem šo skaņplati rokā, lasa uz etiķetes ļoti uzkrītošo uzrakstu, ka tas ir Latvijas atjaunošanas komitejas Eiropas centra (LAK EC) kultūras daļas izdevums. Mazie burtiņi „Gema" uz etiķetes apliecina tikai, ka plates izdevēji ir samaksājuši autoru honorārus piekritīgajai vācu iestādei.

Režīma aparāts Rīgā veselus trīs gadus nevarēja izšķirties, vai informēt latviešus dzimtenē par notikumiem šajiem dziesmu svētkiem Ķelnē vai ne. Tikai šovasar okupētās Latvijas laikraksts Cīņa atģidās nikni protestēt pret šo svētku norisi. Tomēr A. Klostiņam Mākslā vēl arvien jāturpina mānīties, apgalvojot, ka plati izdevusi kāda neesoša vācu firma.

Bez sava āķa nav arī A. Klostiņa dotais G. Pones skaņdarba apraksts. Tajā apgalvots, ka kompozīcija pamatā esot kāda Rīgas māksliniekā gleznas, kas komponistam rādīta viņa dzimtenes apmeklējuma laikā. Turpretī plašajā intervijā, ko G. Pone deva Jaunajai Gaitai (nr. 100), viņš vairākkārt strikti apgalvo, ka esot komponējis tur tikai „dialektisku lēcienu", neminot ne vārda par kādām gleznām. No drošiem avotiem nāk trešā versija: pirmais šo skaņdarba koncepts G. Ponem esot saistījies ar Bībeles stāstu par to, kā Jēzus Kristus uzmodinājis no miroņiem Lācaru.

Kuŗa versija īstā? Varbūt visas trīs! A. Klotiņš no šī tipiski rietumnieciskā „konzumpiedāvājuma" izņēmis to, kas vislabāk noder kompartijai, labi zinādams, ka aprakstīto skaņu plati Rīgā neviens nesaņems, ja arī uzdrošināsies pasūtināt, jo uzdotā firma ir fiktīva.

G. R

LCP Kultūras fonda vārdā sveicu jubilāri, laikrakstu

LATVIJA,

30 darba gadu atcerē!

J. Platais,
LCP KF vadītājs

JAUNAS GRĀMATAS

Austriņš, A. — **Gaŗā jūdze**, romāns, II daļa	DM 23,—
Gubiņa, I. — **Iztiksim bez mēness**, romāns	DM 22,—
Gūtmane, Margita — **Kas zinās stāstīt**, dzejoļu krāj.	DM 12,—
Ieviņš, K. — **Medulājs**, romāns 3 daļās, kopsēj.	DM 31,—
Lečmanis, Nikolajs — **Es pasaules tirgū**, dzejas	DM 10,—
Virza, Ed. — **Jaunā junda**, esejas un patriotiskas apceres	DM 24,—
Zariņš, Jānis — **Baltezera ūdensdārzs**, stāsti	DM 20,—
Zeltiņš, T. — **Leļļu meistars Enģelis**, romāns	DM 21,—
Rīdzinieks, Richards — **Zelta motocikls**, romāns	DM 21,—
Grebzde, Irma — **Sējējs izgāja sēt**, romāns	DM 16,—
Ķezbers, Kārlis — **Mana Roma un Meka**, atmiņas par dzīvi Rīgā	DM 16,—
Krauja, Herta — **Ziedošie negaisi**, dzejoļi	DM 13,—
Bičole, Baiba — **Buŗot**, dzejoļi	DM 13,—
Vītols, Reinholds — **Kā pa tumsu, kā pa ēnu**, atmiņas no Latvijas atbrīvošanas kaŗa	DM 16,50
Vēl iespējams dabūt:	
Bērziņš, Artūrs — **Jānis Jaunsudrabiņš**, monografija	DM 20,—

Apgāda LATVIJA grāmatnica,
Postfach 107, 2420 Eutin